

בס"ד

בס"ד

מכללת אורות ישראל

קמפוס רחובות

שם הקורס: **קוים לתולדות מדינת ישראל**

שנה"ל תש"ף, סמסטר ב

שם המרצה: ד"ר יוסי לונדין londiny@orot.ac.il

מסלול/התמחות: החוג להיסטוריה

היקף שעות: 30 שעות

מטרות הקורס

שבעים ושתיים שנה חלפו מאז הכריז דוד בן גוריון על הקמתה של מדינת ישראל. בעשורים אלו עיצבה המדינה את דמותה, לחמה על קיומה ועל בטחונה וחוללה את אחד הפלאים הגדולים בהיסטוריה המודרנית: כינונה מחדש של מדינת היהודים לאחר אלפי שנות גלות. במסגרת הקורס המהווה המשך לקורס "קוי יסוד בתולדות ההתיישבות היהודית בארץ ישראל" נעמוד על התהליכים והאירועים המרכזיים שעיצבו את דמותה של מדינת ישראל ונבחן את האתגרים השונים מתש"ח ועד היום.

יחידות ההוראה

מפגש מספר 1-2: מגש הכסף-מלחמת העצמאות תש"ח-תש"ט

מדינת ישראל קמה בסערת מלחמה. אירועי מלחמת העצמאות על שני חלקיה אפשרו את קיומה של המדינה, והשפיעו על משטרה, מבנה צבאה ומצב יחסי החוץ שלה עד היום. במהלך השיעור נכיר את השלבים המרכזיים במלחמה ואת משמעויותיה בטווח הקצר והארוך.

מפגש מספר 3-4: קיבוץ גלויות-משבטים לעם

עם הקמת המדינה החל קיבוץ הגלויות הגדול בהיסטוריה היהודית, כאשר יושבי הארץ קלטו תוך זמן קצר מיליונים מיהודי העולם. בשיעור נלמד כי קיבוץ הגלויות זה לווה בטעויות ובקשיים אך הצליח בסופו של דבר לבסס את המדינה ולגרום לשגשוגה. במהלך השיעור נבין כי במקביל להתמשכותם של גלי עלייה הגדולים התחבטה מדינת ישראל בבעיות חברתיות קשות. בעיות אלו עמדו בבסיס קיומו של הפער העדתי והחברתי. בשיעור נכיר את הסיבות לפער זה ואת גילוייו השונים לאורך שנות קיומה של המדינה.

מפגש מספר 5: מהתפוז לכרוכית- על התפתחותה הכלכלית של המדינה.

במשך שנות קיומה של המדינה התחבטו קברניטיה בשאלת ניהולו של המשק, האם להעדיף משק חופשי או שמא משטר סוציאלי דמוקרטי. מחלוקת זו שליוותה את המדינה מאז ימי הצנע בשנות החמישים ועד "מחאת האוהלים" בקיץ 2011 התקיימה, לצד תהליך ממושך שבו למרות משברים קשים, הפכה הכלכלה הישראלית מכלכלה חקלאית ותעשייתית מיושנת לכלכלת הי טק

מהמוצלחות בעולם. בשיעור נתוודע לכמה מהמהלכים המרכזיים שהשפיעו על הכלכלה הישראלית ועל מדיניותה חברתית של הממשלה.

מפגש מספר 6: העימות האזורי 1948-1973

במהלך חצי היובל הראשון לקיומה של מדינת ישראל התמקד הסכסוך היהודי ערבי בעימותים צבאיים בין מדינת ישראל לשכנותיה בשעה שהציבור הפלשתינאי בארץ ומחוצה לה, באופן יחסי לא נטל חלק פעיל במאבק. בשיעור נעמוד על המאפיינים המרכזיים של תקופה זו.

מפגש מספר 7: טרור ואינתיפאדה 1967-1993

לאחר מלחמת ששת הימים ובעיקר לאחר מלחמת יום הכיפורים, חזרו הפלשתינאים למוקד העימות היהודי ערבי תוך שהם מגדירים את מטרותיהם במסגרת "האמנה הפלשתינאית" ופועלים כנגד מדינת ישראל בצורות שונות של טרור בארץ ומחוצה לה. בשיעור נכיר את התהליכים שנבעו ממצבאות זו, ונדון ביחסים שהתפתחו בין הרוב היהודי למיעוטים האתניים השונים במדינת ישראל.

מפגש מספר 8-9 מדינה יהודית או מדינת היהודים?-יחסי דת ומדינה בישראל

מאז הקמת המדינה התחבטו אזרחי המדינה בסוגיות דת ומדינה כמו שאלת השבת, הנישואים, חוק השבות, גיוס בחורי ישיבות ועוד. בשיעור נברר מה היו הארועים והתהליכים שעיצבו את יחסי דת ומדינה בישראל. נתמקד במיוחד בציונות הדתית ובארועים שליוו את התפתחותה במהלך ימי המדינה.

דרישות הקורס

א. השתתפות פעילה

ב. מבחן מסכם על החומר הנלמד בכיתה ועל מאמרי החובה (מאה אחוז)

ביבליוגרפיה

ספר יסוד:

אניטה שפירא, ככל עם ועם, ישראל 1881-2000, הוצאת מרכז זלמן שזר, ירושלים, 2012 (עמ' 229-250 קריאת חובה)

1. יואב גלבר, קוממיות ונכבה, הוצאת דביר, תל אביב, 2004, עמ' 11-29, 162-185, 466-480 (חובה)*

2. בני מוריס, 1948-תולדות המלחמה הערבית הישראלית הראשונה, הוצאת עם עובד, תל אביב, 2010

, עמ' 421-452 (חובה)*

6. פנחס מדינג, "התפתחות המערכת הפוליטית בישראל בשנים 1948-1953" בתוך משה ליסק (עורך) תולדות הישוב היהודי בארץ ישראל מאז העליה הראשונה, -מדינת ישראל-העשור הראשון, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, תשס"ט, עמ' 449-480
7. יחיעם וייץ, "1948 כנקודת מפנה במפה הפוליטית הישראלית" בתוך: מרדכי בר און, מאיר חזן. (עורכים) אזרחים במלחמה קובץ מחקרים על החברה האזרחית במלחמת העצמאות, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תש"ע, עמ' 524-548.
11. זאב צחור, "מערכת הבחירות הראשונות והמפה הפוליטית" בתוך: צבי צמרת, חנה יבלונקה (עורכים) העשור הראשון, תש"ח-תשי"ח, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, 1997, עמ' 27-40.
12. חנה יבלונקה, עולי אירופה ותודעת השואה, בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים) העשור הראשון, תש"ח-תשי"ח, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תשנ"ח, עמ' 41-56 (חובה) *
13. ירון צור, העליה מארצות האיסלאם, בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים) העשור הראשון, תש"ח-תשי"ח, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תשנ"ח, עמ' 57-82 (חובה) *
15. אבי פיקאר, עולים במשורה מדיניות ישראל כלפי עלייתם של יהודי צפון אפריקה, הוצאת אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע, תשע"ג
16. משה ליסק, "ארץ ישראל הראשונה וארץ ישראל השנייה: תהליכים מואצים של קיטוב חברתי תרבותי בשנות החמישים" בתוך: דליה עופר (עורכת) בין עולים ולותיקים-ישראל בעליה הגדולה 1948-1953, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תשנ"ו, עמ' 1-20.
18. אבי פיקאר, "מי ומי ההולכים-אכלוסן של עיירות הפיתוח", בתוך: צבי צמרת, אביבה חלמיש, אסתר מאיר גליצנשטיין (עורכים) עיירות הפיתוח, הוצאת יד בן צבי, תשס"ט, עמ' 195-216.
19. זאב דרורי, צבא וחברה במדינת ישראל בשנות החמישים. עיונים בתקומת ישראל 16: 2006, 274-243,
20. יעקב לופו, "ש"ס העומק ההיסטורי" בתוך: אבי רביצקי (עורך) ש"ס הבטים רעיוניים, הוצאת עם עובד, תל אביב, 2006, עמ' 123-151
23. זכי שלום, "המלחמה הנשכחת – מבצע קדש והשפעותיו המדיניות והאסטרטגיות", בתוך: חגי גלון, שאול שי (עורכים) ברעום המנועים-50 שנה למערכת סיני, משרד הביטחון הוצאה לאור, תל אביב, 2006, עמ' 279-306
25. מיכאל אורן, שישה ימים של מלחמה, הוצאת דביר, 2004, 19-87, 363-389 (חובה) *
26. יהודה ואלך, לא על מגש של כסף, הוצאת כרטא, ירושלים, 2000, עמ' 84-91
27. מתי גרינברג, "מלחמת ששת הימים רקע ומהלכים" בתוך: חגי גלון, שאול שי (עורכים) נחשונים-40 שנה למלחמת ששת הימים, משרד הביטחון הוצאה לאור, תל אביב, 2007, עמ' 11-26 (חובה) *
- גדעון אביטל אפשטיין, 1973 הקרב על הזיכרון, הוצאת שוקן, תל אביב, 2013, עמ' 188-201
33. דב שוורץ, הציונות הדתית, תולדות ופרקי אידיאולוגיה, משרד הביטחון הוצאה לאור, תשס"ג, עמ' 125-135 (חובה) *
36. הרב יובל שרלו, "האליטות הדתיות לאומיות החדשות" בתוך: אליעזר בן רפאל, יצחק שטרנברג (עורכים) אליטות חדשות בישראל, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, תשס"ז, עמ' 335-354
37. חגי הוברמן, כנגד כל הסיכויים – ארבעים שנות התישבות יהודית ביהודה שומרון בנימין והבקעה, הוצאת ספרית נצרים, תשס"ח.
38. ידידיה שטרן (עורך) כשהיהדות פוגשת מדינה, הוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה, תשע"ה, שער שלישי (קריאת חובה)

40. יחיעם וייץ, "שתי הנשמות: מנחם בגין כראש ממשלה(1977-1983) " בתוך:אברהם דיסקין (עורך) מאלטלנה ועד הנה גלגולה של תנועה מחרות לליכוד, הוצאת מרכז בגין, ירושלים, תשע"א, עמ' 227-

194

41. חגי סגל, שטחים תמורת חלום, הוצאת ידיעות אחרונות, תל אביב, תשע"ג, עמ' 224-239. (חובה)*
40. אביעד הכהן, "מדינת ישראל כאן מקום קדוש: עיצוב רשות רבים יהודית במדינת ישראל"
בתוך:מרדכי בר און, צבי צמרת (עורכים) שני עברי הגשר דת ומדינה בראשית דרכה של ישראל,
הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תשס"ב, עמ' 144-174 (חובה)*

41. בנימין בראון, "מהתבדלות פוליטית להתבצרות תרבותית: החזון איש וקביעת דרכה של היהדות
החרדית בארץ ישראל" בתוך:מרדכי בר און, צבי צמרת (עורכים) שני עברי הגשר דת ומדינה בראשית
דרכה של ישראל, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, תשס"ב, עמ' 364-413 (חובה)*

43. אבי שמחון, כלכלת ישראל: מהיד המנהלת ליד הנעלמה, הוצאת משרד הביטחון תל אביב, 2011
, עמ' 7-47 (חובה) *

יוסף זעירא, כלכלת ישראל, הוצאת ידיעות אחרונות, תל אביב, 2018, עמ' 355-397

46. אריאל פלדשטיין, "ירושלים ובבל-ישראל ויהדות ארצות הברית", בתוך: צבי צמרת, חנה יבלונקה
(עורכים) העשור השני, תש"ח-תשכ"ח, הוצאת יד בן צבי, ירושלים, עמ' 312-330 (חובה)*

49. שלמה וייל, ציונות ועליה, בתוך:הגר סלמון (עורכת) אתיופיה, הוצאת יד בן צבי,
ירושלים, תשס"ח, עמ' 187-200

50. גבי שפר, הדס טולדנו, מי מנהיג? על יחסי ישראל והתפוצה היהודית, הוצאת מכון ון ליר,
ירושלים, תשס"ד, עמ' 38-58

51. Allon Gal, Alferd Gottschalk,(au)Beyond Survival and Philanthropy, Amrican Jewary and
Israel, Hebrew Union College, Jerusalem, 2000